

ПОЛА ВЕКА МУЗЕЈА ВАЗДУХОПЛОВСТВА У СРБИЈИ

ТИХИ ЈУБИЛЕЈ

Иако имају чиме да се диче, српско ваздухопловство и авијатика ћутке испраћају свој јубилеј

Иако званична историја српске ратне авијације сеже у другу деценију двадесетог века, када је основана Ваздухопловна команда српске војске, са голубијом поштом, аеропланским и балонским одељењем, ваздухопловство свој музеј на нашим просторима добија тек крајем педесетих година. Па и тада, Југославија стаје у ред свега шездесетак земаља у свету које су могле да се подиче том врстом музејских здања. Фебруара 1957. године, када је у Команди Ратног ваздухопловства у Земуну формирано Одељење за историју и музеј тог вида војске, ни највећи ентузијаста нису слутили чиме ће све да располажу само пет деценија касније.

■ НЕСЛУЋЕНО БОГАТСТВО

Модерна бетонско-стаклена зграда на београдском аеродрому данас крије више од 200 оригиналних летелица, од којих посетиоци, у сталној изложбеној поставци на три нивоа, могу да виде свега педесетак пробраних, 130 ваздухопловних мотора, више од 1.600 различитих делова униформе, наоружања, одеће и личне опреме људи из света ваздухопловства, око 3.200 авио-инструментата, ракета, авио-бомби, митраљеза, радио опреме, камера и других уређаја... Специјализована библиотека располаже са око 10.000 књига и часописа. Документациони центар поседује детаљну техничку документацију за више од 130 авиона, једрилица и мотора, богате збирке ордена, уметничких предмета, поштанских маркица и значки. Ту се чувају километри филмске траке, снимљени на многобројним аеродромима, поред авиона, на пистама...

– Благо сврстано у 12 техничких и историјских збирки, међу којима се свакако истиче веома богата збирка авиона, ставља бео-

градски музеј ваздухопловства у ред највећих и најцењенијих европских и светских музеја – каже начелник Музеја ратног ваздухопловства потпуковник Зоран Старчевић.

– Бољи познаваоци историје авијације и ваздухопловства знају да у овој оцени не претерујемо. Неке од наших најређих експоната у својим изложбеним просторијама радо би видели и најчувенији ваздухопловни музеји. Не односи се то само на ретке летелице стране производње, него и на примерке наших, домаћих огледних авиона и хеликоптера.

— БРОЈНИ РАРИТЕТИ

Значајну референцу музеја смештеног двадесетак километара од Београда, на аеродрому „Никола Тесла“, у светским оквирима, представљају 22 оригинална типа летелица из Другог светског рата, али и неки веома ретки ваздухоплови, попут италијанског ловца Г-50 (једини примерак у свету) реконструисаног аероплана САРИЋ-1, Суботичанина Ивана Сарића, с оригиналним мотором, или немачког АЛБАТРОСА из Првог светског рата, извађеног из Дојранског језера 1988. године. Ту је и први млазни мотор, немачки ЈУМО-004, уграђен на МЕСЕРШМИТ 262. Изложене су и

ОРИГИНАЛИ ИЗ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Међу 22 оригинална типа у богатој збирци авиона из Другог светског рата, у сурчинском музеју налазе се: немачки ловци „месершмит МЕ-109“ и „фокевулф 190“, енглески „харикен МК-4“ и „спитфајер МК-5“, италијански „фијат Г-50 бис“, руски ловци „јаконљев ЈАК-3“ и „ЈАК-9“, јуришник „иљшин Ил-2“ и бомбардер „патљаков Пе-2“, амерички „П-47 тандербол“, млазни „Т-33“, „Ф-84“, „тандериет Ф-86“ и „сејбер“, ловац „Ф-86“, школски авиони енглески „тајгер мот“ и руски „поликарпов ПО-2“, велики немачки транспортни авион „јункерс ЈУ-52“...

Начелник Музеја ратног ваздухопловства потпуковник Зоран Старчевић

оригиналне немачке ШТУКЕ, чије стравичне звуке Београђани памте још од априла 1941. године, па „месершмит МЕ-109“ и „фокевулф 190“, енглески „харикен МК-4“ и „спитфајер МК-5“...

Не смемо, наравно, да заборавимо ни домаће експерименталне летелице, попут „451М“ с пилотом у лежећем ставу, ловце „С-49 А“ и „С-49 Ц“, светске рекордере у брзини међу малим авионима, па спортски, вишенаменски, школски, тренажни авиони и различите врсте једрилица и хеликоптера. Сведочећи о изузетним достигнућима наше авио-индустрије, многи од тих експоната представљају и својеврстан доказ смеле тврдње да је Југославија била једна од ретких земаља способних да независно пројектује, израде, испитују и серијски производе сложене и скупе борбене млазне авионе.

— ВЕЛИКА ПОСЕЂЕНОСТ

Део тог драгоценог богатства којим располаже сурчински музеј, сакупљаног током пола века истраживања стогодишње историје ваздухопловства и авијације, љубитељи авиона, хеликоптера, летелица уопште, могу да виде на изложби постављеној још крајем осамдесетих година прошлог века, од када се музеј налази у садашњем здању. Међу најновијим експонатима истичу се делови америчких борбених авиона, невидљивог бомбардера F-117 и ловца бомбардера F-16, крстарећих ракета, касетних и графитних бомби, коришћених у агресији 1999. године, али и превазиђени модели авиона нашег ратног ваздухопловства, доспели у музејску галерију крајем прошлог века. Осим педесетак летелица, изложених у музејској поставци, многобројни посетиоци могу да виде још двадесетак авиона на трави око зграде.

Узимајући у обзир да музеј у Сурчину већ неколико година спада у ред најпосећенијих у Србији, не може се рећи да је пола века успешног рада обележио како доликује једном од највреднијих музеја ваздухопловства у Европи и свету. Крај јубиларне године се ближи, а монографије о музеју, или бар о изложбеној поставци са великим бројем светских раритета, још нема. Нема ни одлуке о новом имену музеја, који, после свега, ипак не треба да се зове ни Музеј ратног, ни Музеј југословенског ваздухопловства. Нису решени ни неки материјални и статусни проблеми. Нема вести о донацијама, нужним за рестаурацију неких од највреднијих експоната. С обзиром на то шта све поседује, сурчински музеј љубитељима ваздухопловства и ваздухоплова треба да покаже неупоредиво више. Нема сумње да и брига државе и војске, као власника музеја, треба да буде знатно већа него до сада. Богата историја ваздухопловства у Србији и традиција српске авијатике имају право на памћење и свој изложбени простор. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

